

միայն այն ատեն — է որ մահը քաջարար կրուած չարչարանքի տեսարանէն կ'այլափոխի Աստուծոյ և մարդոց միջև կատարուած հաշտութեան տեսարանին:

Փրկագործութեան իրականութիւնն է որ յառաջ կը բերէ տարբերութիւն մը Քրիստոսի մահուան նշանակութեան մէջ. ահա այս է զաղանիքը խաչի հրաշալի դոբութեան:

Խաչկութեան այս տարեգարծին առթիւ ո՛ւշ է, մա՛նաւանդ պատմութեան մէջ, վարանիլ թէ այդ մահը ինչ կը նշանակէ: Իւրաքանչիւր Պատարագ կրկնուած արտայայտութիւնն է Եկեղեցւոյ Քրիստոսի Չարչարանքներուն փրկարար արժէքին վրայ ունեցած անխախտ հաւատքին: Եթէ միայն մարդիկ հասու ըլլային, եթէ աշխարհս լիութիւն օժտուած ըլլար համեմատելու կարողութեամբ՝ փրկութեան այս յիշատակութիւնը, ամէն բանէ աւելի, պիտի խօսէր մարդկային գիտակցութեան և սիրտին: Երբ Չարչարանքներու տարեգարծը տօնախմբուի իբր Աստուծոյ Յաւիտենական Որդիէն ներգործուած փրկութեան տարեգարծը, միայն այն ատեն է որ քրիստոնէական կրօնը ի վիճակի կ'ըլլայ յայտնելու իր կենսատու գործութիւնը:

„THE CHURCH TIMES“

Յրգմ. Ն. Մրկց. Տէր-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԽՈՐՀՈՒՐԴ ԵՒ ԽԾՈՒՔ

*

Մարդոց և շատ իրենց կեանքին առաջին մասը կը գործածեն՝ երկրորդ մասը բշտապրնելու համար:

*

Ոչ ոք կրնայ յիպուածով առաջինի ըլլալ:

*

Բանի՛ քանի անգամներ երջանկաբեան տղիւր և պատանա կ'ըլլայ այն քանը, գործնեմ յժքախտաբան կը համարին:

ՊԱՇԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ

Կրօնքը՝ մարդկային ընկերութեան որ շրջանակին մէջ ալ ըլլայ, իբրեւ ոսկիէ չղթայ մը մարդս իր Աստուծոյն հետ հագորդակցութեան գնելու սահմանուած՝ իր անքակտելի օգակներն ունի, որոնցմէ մին է պահեցողութիւնն իր հնարոյր սովորութիւններով, օրէնքներով և եղանակաւորութիւններով: Այս կամ այն ձեւին տակ պահեցողութիւն ունէին հին յոյներ, հռոմէացիներ, հնդկ փարսիներ (որոնք մահմետական արչաւանքի հետեանքով Պարսկաստանէն Հնդկաստան գաղթեցին՝ և կառնած մնացին Զինդ-Աւետական վարդապետութեան): Եղիպտոսի մէջ Իսիս և Ոսիրիս զիքերուն ընծայուիլ ուղղունք պարտ էին նախապէս պահել: Հրէից համար ծոմապահութեան գերազանց օրն էր 7րդ ամսուն 10րդ օրը, իսկ Իսլամութեան մէջ տիրական է Բամադան:

Քրիստոնէական Եկեղեցին իր յարանուանական շատ մը ճիւղերուն մէջ պահած է պահեցողութեան կիրարկումը: Լատին, Յոյն, Հայ և այլն Եկեղեցիներ, իրենց յատուկ պահքի և ծովի օրերն ունին, Եկեղեցին իբր շարունակութիւնը Հին Ուխտին, բնականաբար անկէ պիտի ազդուէր ծիսական և արարողական ինչ ինչ ըմբռնութիւններու և սովորութիւններու մէջ՝ թէ և եղանակաւորելով զանոնք: Վասնզի Նոր Ուխտի Հիմնադիրն ըսաւ. «Մի համարիք եթէ եկի լուծանել զօրէնս կամ զմարդարէս. ոչ եկի լուծանել, այլ ընուօ» (Մար. Ե, 17.):

Թողլով Հին Ուխտի մէջ յիշուած ստիպողական (Բաւութեան օր), սովորութեանական (Ձգ. Բ, 19.) և պատահական ծովերը (տե՛ս Սին. 1930, էջ 70-71), կ'անցնինք Նոր Ուխտին, ուր կը տեսնենք (Ղկ. ԺԷ, 12.) թէ անհատներ կան որոնք տարուան բոլոր ԲԾ և ԵԾ օրերը կը պահեն՝ ի յիշատակ Մովսէսի Երկուշաբթի օրը Սինա ելլելուն և Հինգշաբթի օրը իջնելուն. ուրիշներ ալ կան որոնք կը պահեն իրենց վարդապետներուն թելադրութեամբ (Մար. Թ 14, Մրկ. Բ 18, Ղուկ. Ե 33). իսկ կին մարգարէ

մըն ալ կայ իր բոլոր կեանքը պահեցողութեամբ անցնող (Ղուկ. Բ 37):

Յիսուսի Աստուծոյ մը. — ձգնողական հարցերու վերաբերեալ խնդիրներու նկատմամբ Յիսուս միայն չորս անգամ կ'արտայայտուի նոր կտակարանի մէջ. ա) Մար. Գ, Ղուկ. 2, ուր կը յիշատակուի Յիսուսի քառասնորեայ պահեցողութիւնն անապատի մէջ: բ) Մար. 9, 16, ուր կը ձաղկէ ի ջոյցս մարդոց պահող և հետեւարար այդ բարեպաշտական ազնիւ զգացումը մեղքերը, որոնք արեւին մասն մասնէն մինչև յայտնի օրն աստղերու երևնալը՝ դժքերնին կը կախէին և կը հրաժարէին ուտելէ, խմելէ, լուացուելէ, օծուելէ, և բարեւելէ: գ) Մար. Թ, 14. Մրկ. Բ, 18. Ղուկ. Ե, 33 — «... մատան առ նա աշակերտին Յովհաննու և ասին, ընդէ՞ր մեք և փարիսեցիքն պահմք յաճախ, և քո աշակերտքդ ոչ պահեն: Ասէ ցնոսա Յիսուս. միթէ մարթ ինչ իյէ մանկանց առաջատի սուգ առնուլ, մինչ փեսայն ընդ նոսա իյէ» (*). այլ եկեցեն ատուք, յորժամ բորձցի ի նոցանէ փեսայն, և ապա պահեցին»: Փրկիչն իր Մեսիայի և «երկնաւոր փեսայ» ի կրկնակ հանգամանքին հակառակ, հրէից կողմէ անխրաւորէն հակադրուեցաւ Մկրտչին հետ: Մինչ վերջինը՝ իբր ապաշխարութեան տիպար քարոզիչ՝ կը փնտռէր «պտուղ արժանի ապաշխարութեան» «և և կերակուր նորա էր մարտի և մեղր վայրենի», առաջինը որակուեցաւ «այր կերող և արբեցող. . . »: գ) Մար. ԺԷ, 20. Մրկ. Թ, 28. «Բայց այս ազգ (զիւսաց) ոչ կ'անէ, եթէ ոչ ազօթիւք և պահօք»: Պէտք է ըսել, սակայն, որ Յիսուս անձամբ չհրամայեց պահեցողական որոշ ձև մը, այլ իր Եկեղեցին կարգադրեց զայն՝ Ս. Հոգիին առաջնորդութեամբ:

Առաքելական Դարեհում. — Հաւատացեալներ՝ Քրիստոնէութեան առաջին տարիներուն՝ անշուշտ եռանդուն թափով մը պիտի փարէին իրենց բարեպաշտական զգացումներուն յազուրդ տուող շինիչ միջոցներու, որպիսիք են ազօթք, պահք և ողորմութիւն: Նորահաւատ Հռոմայեցի հարկապետ մը՝ «բարեպաշտօն և երկիւզած

յկատուծոյ ամենայն տամբ իւրով, առնէր ողորմութիւնս բազումս ի ժողովրդեանն, և յազօթս կայր առ Աստուած յամենայն ժամ (Դորմ Ժ 12) (*): Իսկ Աստուծոյ խօսքը քարոզելու կոչուածներէն Պողոս սիրայօժար անհամեմատ զրկանքներու պիտի ենթարկուէր. «... ի ջանս և ի վաստակս, ի տքնութիւնս՝ բազում անգամ, ի քաղց և ի ծարաւ, ի պահս՝ բազում անգամ, ի ցուրտ և ի մերկութեան. թող զայլ նեղութիւնսն. . . » (Բ Կոր. ԺԱ 27): Օրրատօրէ աճող հաւատացեալներու բազմութեան կեանքին և կենցաղին ներդաշնակութեան համար ուղղութիւններու պէտքը բնականաբար զգալի պիտի ըլլար. և հաւատաքեալը կու տայ իր խրատներն ու թելադրութիւնները. «մի զրկէք զմիմեանս. . . զի» (**) ուխտիցն պարապիցէք. . . » (Ա Կոր. Է, 5), «... յամենայն ընծայեցուցէք զանձինս ձեր իբրեւ զպաշտօնեայս Աստուծոյ համբերութեամբ բազմաւ ի նեղութիւնս, ի վիշտս. . . ի հակմունս, ի պահս, ի սրբութեան. . . » (Բ Կոր. Զ 6):

Հրէութենէ ու հեթանոսութենէ գէպի բրիտոնէութիւն անցքի այդ շրջանին հաւատացեալներու միտքերէն դժուարաւ պիտի ջնջուէին իրենց նախկին հաւատքին վերջամնացութիւնները՝ թլփատութիւն, ուտել խմել, և այն, որոնք վիճաբանութիւններու դուռ ալ կը բանային անոնց միջեւ: Նոյն Առաքեալը իր մատը կը դնէ Քրիստոնէական ընկերութեան մէջ այդպիսի երեոյթի մը վրայ. «Ոմն պահէ օր ըստ օրէ և ոմն պահէ զօրհանապաղ. իւրաքանչիւր ոք զիւր միտս հաճեցէ» (Հռովմ. ԺԳ 5):

Պահեցողութիւնը, իր սովորական կիրարկութենէն զատ, նկատուած է նաեւ իբր պայման պատրաստութեան՝ զոր պէտք է ունենալ նաև ընտրեալներու առաքելական իշխանութիւն տալու համար կատարուած ձեռնադրութիւնէն առաջ. «Ասէ Հոգին Սուրբ. Որոշեցէք ինձ զմառնաբաս և զԱւագոս ի զործ յոր կոչեցեալ է իմ զգոսա: Յայնժամ պահեալ և ազօթս արտրեալ (Շմաւոն ևւն) եղին զձեռս ի վերայ նոցա

(*) Ակնարկութիւն բարբիական կանոնի մը, որու համաձայն հարսանիքի ինչպէս նաեւ Մեսիայի զարստան օրերում ծով պիտի զաղբէր:

(*) Կարգ մը Թարգմանութիւններու մէջ Դորմ Ժ. 30. ի մէջ կ'առնելու կ'ըսէ. «պահի և յազօթս կայի»:

(**) Թարգմանութիւններէն ոմանք ունին՝ «զի աղօթից և պահեց ուխտիցն պարապիցէք»:

և արձակեցին (Գործք ԺԻ 2)։ Սոյն ձեռնագրերուցն էր «ձեռնագրերն... երկուսն, աղօթս արարեալ հանդերձ պանդխտն արարին զնոսա Տեառն յոր հաւատացեալ էին» (Գործք ԺԻ 22)։

Հայրենու Ուսուցում. — Ա. օրերը. —

«Վարդապետութիւն Առաքելոց»՝ զոր ոմանք մինչև առաջին դարու կէսին կը վերացնեն, կ'ըսէ. «քու պահքդ կեղծաւորներու հետ թող չըլլայ վասնզի անոնք շարթուան երկրորդ և հինգերորդ օրերը կը պահեն. այլ պահէ՛ շորեքշորթի և ուրբաթ օրերը»։ Թաղէս առաքելով վերադարձած կանոններ, ինչպէս նաև Առաքելներու վերադարձները կը համաձայնին՝ որ

1. Չորեքշորթի և Ուրբաթ օրեր պահելու իրր սուգի և մատուցեալ օրեր։

2. Տէրունական տօն կատարելէ առաջ շարթ մը պահք պահել։

3. Քառասուն օր պահք պահել և ապա տօնել Չատիկը։

4. ԴՇ. և Ուր. օրերը, Մեծ Պահքը, Աւագ Շարաթ օրը չպահողներ և մնացեալ բոլոր շարաթ և կիրակի օրերուն պահողներ պատժուին։

Լիոնի եպիսկոպոս Երանոս (մարտիրոսացած շուրջ 200-ին) կ'ըսէ. «ոմանք կը խորհին՝ թէ մէկ օր պէտք է պահել, ոմանք երկու, և այլք՝ աւելի։ Ոմանք օրը կը հաշուեն 40 ժամ, զիշեր և ցերեկ։ Պահողներու միջև գոյութիւն ունեցող այս տարբերութիւնը մեր օրերուն ծագած բան մը չէ, այլ մենէ շատ առաջ։ Յիսուսի խաչելութեան և յարութեան տարեգարծները հուշակելու գաղափարը զործագրուեցաւ զանազան օրերու մէջ՝ ըստ ճշակաց»։ Կղևմէս աղեքսանդրացին (Ձ 220) ալ կը յիշատակէ ԴՇ. և Ուր. օրեր պահելու սովորութիւնը։

Ինչպէս այսօր նոյնպէս և ի հնումն ծոմ կը բռնէին, ունէ օր, հաղորդուելու և մկրտուելու համար (մկրտութեան համար հասկնալու է երախտները — չմկրտուածներ՝ ունէ տարիքէ)։ Շնորհալի Հայրապետ կը հրամայէ որ ուղղափառութեան զարծող արևորդիներ «ապաշխարութիւն յանձն առնուն, զոր կատարեն պանդխտն, աղօթքով և ողորմութիւնով, Վերջին բացառիկ պարագաները զանց ընելով տեսանք որ քրիստոնէութեան առաջին խիղճարէն սկսած է ԴՇ. և Ուր. օրերու

պահք պահելու սովորութիւնը։ Այս մասին բաւականանաք մէջ բերելով Տաթևացի մեկենութենէն երկուք՝ իրենց կամայական մեկենութեան հետաքրքրականութեան համար. «ըստ անուան գործերը շարաթն պահեմք, զի ի չորիցս շարաց պահանալ լիցուք, զոր նշանակէ Դ թիւն. և ուրբաթն սուգ և բօթ լսի՝ պահելի՛ է»։ Գործեալ թէ «... ըստ թուոյն, զի չորեքն թեալ բնութեամբ մեղանչեմք, պահեմք չորեքշարաթն, և վեցիւք շարժմամբ ի մեղս ընթանամք, պահեմք չորբաթն»։

(Մնացեալը յաջորդով) ՇԱԽԱՐՇ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՅ ԵԿԵՂԵՅԻ

ԱՆՈՒՆԸ

Վերջերս Սուրիահայ թերթերէ միոյն մէջ (Լիւրանան) ըսուած էր թէ թուրքերն էին որ մեր եկեղեցւոյն տուին Լուսաւորչական կամ Դրիգորեան մակդիրը։ Չենք գիտեր թէ ինչպէս ոմանց գիտակցութիւնը իրենց թոյլ կուտայ այսպիսի սխալ հաւատումներ ընկու հրապարակու։

Լուսաւորչական կամ Դրիգորեան մակդիրը Պոլսեցիէն սկսաւ 1836-ին, և ուստական կառավարութեան կը վերադառնար։ Պատմութիւնը կրննելու հարկ չկայ հոս։ Օրմանեանի կոթողական գործին, Ազգապատմութիւն Գ. Հատորին 2521րդ Յօդուածը այդ մասին կը խօսի(*)։

Մի, Բնդհանրական, Առաքելական և Սուրբ մակդիրները Հաւատամբէն են և կը վերաբերին հաւատարապէս բոլոր իմ ուղղափառ եկեղեցիներու (Յոյն, Հռոմէական, Ասորի, ևն.)։ Այդ մակդիրները մեր եկեղեցիին ալ են՝ իբրեւ ճիշդ Մի և Բնդհանուր եկեղեցիին։ Բայց զանոնք հասարակ գործածութեան ատեն զանց կրնանք ընել՝ քանի որ միայն մեր եկեղեցին չէ որ կը յատկանշեն։

Մերին միւսներէն որոշող Հայաստանեայց բառն է։ Ազգափառ բառն ալ, որ Հաւատամբէն չէ, յաճախ գործածել պէտք կ'ըլլայ՝ հմարիտ եկեղեցին հակադրելու համար հին և նոր ազանդներու։ Որով մեր եկեղեցին կրնանք կոչել՝ Հայաստանեայց եկեղեցի, կամ Հայաստանեայց Ազգափառ եկեղեցի։ Կրճատելով՝ Հայ. Ազգ. եկեղեցի։

Օտարներուն համար՝ Օրմանեան Oughapar կ'առաջարկէ գործածել։ Ասկէ ետք սակայն զայն ընդհանրացնել զժողովուրդ է։ Հայկական եկեղեցի, կամ Հայկական Օրթոդոքս եկեղեցի յորջորջումները լուսաւորչներն են՝ օտար լեզուներու համար։

Տ. Վ. Ն.

(*) ԱԶԳԱՊԱՏՈՒՄ. Ամէն նայ ունենալու է զայն. Հայտէ՝ Imprimerie du Patriarchat Arménien, Jérusalem. Դիմ՝ 1 Սրբիլիմ։